

**КУЛЬТУРНА СФЕРА РІВНЕНЩИНИ ЯК СЕГМЕНТ ЇЇ
ДУХОВНОГО СТАНОВЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ
ГАЛЕРЕЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЖИВОПИСУ «ЄВРО-АРТ»**

Аналізується творчий потенціал художньої галереї європейського живопису «Євро-арт», створеної в м. Рівне.

Ключові слова: сучасне мистецтво, культурний простір, Рівненщина, живопис.

Анализируется творческий потенциал художественной галереи европейской живописи «Евро-Арт», созданной в г. Ровно.

Ключевые слова: современное искусство, культурное пространство, Ровенщина, живопись.

Creative potential of artistic gallery of the European painting is analyzed «Euro-art», created in Rivne.

Key words: modern art, cultural space, Rivne area, painting.

Важливим показником розвитку будь-якої сучасної країни є, як відомо, окрім її матеріально-технічного потенціалу, рівня освіти й інших подібних показників, стан культурної інфраструктури, тобто наявність і функціональні можливості театрів, концертних зал, художніх музеїв, галерей тощо. І тільки твори мистецтва, що залишаються в часі, стверджують це місце або відкидають країну на узбіччя світового культурного простору.

Сьогодні, зважаючи на складні соціально-економічні та політичні умови розвитку молодого держави, загальні кризові тенденції в світовій практиці, цей показник, відповідно до традицій та менталітету українців, мав би й надалі залишатися на другому плані в пріоритетах держави, яка й досі так і не визначилася у своєму ставленні до культурної сфери. Особливо це стосується регіонального рівня, де і потенційні можливості наявного культурного продукту, і форми його просування до споживача, як і рівень художньої освіти населення, розвиненість міжрегіональних та міжнародних культурних контактів залишаються значно нижчими, ніж це можливо на рівні столиці чи її традиційних культурних центрів, Львова, Одеси, Донецька тощо. Правда, сучасні митці й мистецтвознавці та широкий представницький загал вітчизняної інтелігенції також особливо не долучався і не виявляв надмірної активності щодо вирішення цього питання. Хоча непоодинокі спроби більш-менш вдалого ґатунку все ж здійснювалися. Достатньо згадати активну публіцистичну та й законотворчу діяльність у цьому сенсі І.Дзюби, М. Тимошика, О. Афоніна, М. Сенченка та ін.

В останні роки, переважно в російській пресі, доволі чітко визначилось коло різноманітних інтересів навколо галерейної діяльності, як от намагання визначити і структурувати арт-ринок, проблематика ціноутворення на твори мистецтва, спроби прогнозування комерційних

тенденцій тощо. Все частіше заявляє про свої наміри і робить перші кроки поки що незначний прошарок мистецьких інвесторів, котрих мистецтво приваблює виключно як капіталовкладення безвідносно до його тенденцій, напрямів, художньої якості творів. До їхніх послуг «товсті» журнали з економіки, в яких вони обмінюються думками щодо комерційної вигоди торгівлі творами. Галерейна діяльність розглядається ними виключно як інвестиційний бізнес [4].

Загальні дослідження з теорії художньої культури кінця ХХ — початку ХХІ ст. надають можливості зрозуміти роль та місце галерейної діяльності України в контексті світових процесів. Праці з вітчизняного мистецтва ХХ — початку ХХІ ст. мають велике значення для розуміння художнього й культурного контексту, у якому зароджувалася галерейна діяльність України. У них висвітлюються проблеми розвитку мистецтва цього періоду, його основні етапи, напрями розвитку та представники. Крім того, добре розуміючи традиційні для українців форми вирішення будь-яких питань, а зокрема тих, що не надають швидкого фінансового прибутку, свідома інтелігенція самотужки намагається переламати ситуацію на краще, тобто очолити бажану ділянку культурної творчості чи, принаймні, долучитися до активного вирішення цих питань. Свідченням є численні культурні ініціативи в краї, зокрема широкий фестивальний рух, починаючи від класичних міжнародних заходів, пов'язаних із фотомистецтвом (сім фестивалів поспіль «Фотовернісаж на Покрову», що демонструє тисячі оригінальних мистецьких зразків та художніх технік), етнографічним та народознавчим векторами («Коляда», «Котилася торба...», «Древлянські джерела»), класичною духовною музикою («Блага вість Пересопниці», що має стати традиційним) і ще аналогічними заходами із надзвичайно широким тематичним розмаїттям усеукраїнського, а надто регіонального рівнів — «Творче жниво», «Нобельські лауреати», «Красносільські вітряки», «...І творчістю хата багата» тощо.

На цій хвилі в краї виникли оригінальні установи, де ці питання постійно перебувають у полі зору їх організаторів і створюють відповідне культурне середовище для місцевої інтелігенції. Згадаймо арт-галерею «Зуза» з її широким вектором культурно-мистецьких презентацій, майстер-класів для всіх бажаних, організації продажу мистецьких творів, художніх матеріалів тощо; чи арт-кафе «Сальвадор Далі» Олександра Купчинського, метою функціонування якої є постійні презентації творчих здобутків вітчизняних фотоклубів, ознайомлення місцевого населення з творчістю не лише українських, але й численних зарубіжних фотомайстрів. І це також дає свій позитивний культурний ефект. Однак переглядаючи репертуарні афіші цих заходів, можна помітити акцентування уваги в основному на народознавчому чиннику, як найзрозумілішому, близькому та фінансово менш затратному.

У зв'язку з цим відкриття в місті Рівне в червні 2011 р. в рамках культурного проекту «Західна Брама» (мета — перетворення міста на привабливий туристичний центр) приватної галереї європейського живопису «Євро-арт», хоча й не «випадає» із загального контексту тенденцій організаційно-культурної діяльності на Рівненщині, утім охоплює принципово інший вектор проблеми — створення потужного професійного мистецького середовища за допомогою постійної демонстрації високохудожніх образотворчих зразків, створених митцями різних країн світу в певному, достатньо широкому, як для початкового етапу функціонування галереї, часовому полі, а також долучення молоді до участі в обговоренні мистецьких проблем, прищеплення інтересу до мистецтва. Важливим є й факт існування галереї як засобу для посилення професійної критики — власне, мистецтвознавства. Адже наявність професійних художніх критиків, налагодження ними постійних творчих контактів із митцями стимулюватимуть розвиток не тільки образотворчого, але й інших видів мистецтва. Цей тандем, сподіваємося, стане в нагоді для пропагування творів місцевих майстрів, формування меценатів для сфери культури, стимулюватиме на цій підставі продаж художніх творів, а відтак — зміну культурного середовища в краї. Створення цієї галереї є знаковою подією ще й тому, що засвідчує наявність у краї особистостей, котрі зрозуміли, що культурний вектор є важливим чинником не лише у філантропії, фінансуванні духовності, ефективного вкладання коштів у культурну сферу. Він є й потужним стимулом власної самореалізації. Адже подібні кроки сьогодні не під силу жодній державній структурі обласного рівня. Та й на загальнодержавному рівні впродовж останніх 20 років таких кроків також не помітно.

Саме такий шлях обрали всі цивілізовані країни. Принаймні, починали це робити. Згадаймо хоча б важливі організаційно-фінансові зрушення, спрямовані на культурну сферу, здійснені в Росії в середині XIX ст. меценатом Павлом Третьяковим, чи наприкінці цього ж століття — Сергієм Дягілевім з його «Русскими сезонами в Париже» (що репрезентували російську оперу і балет, де було немало й українців), а згодом і по інших культурних центрах Європи та друк високоартісного часопису літературно-мистецького спрямування «Русские сезоны», які стимулювали художню ініціативу немалої кількості обдарованих особистостей імперії. Це грандіозна виставка 1000-ліття живопису від іконопису XI до художніх полотен початку XX ст. привернула увагу на російську (зокрема й багатонаціональне мистецтво імперії) культурну практику освіченої Європи і змусила її поважати цю спадщину. Адже художні полотна Бенуа, Врубеля, Добужинського, Сомова, Серова, Нестерова, Коровіна, Бакста, Петрова-Водкіна, Реріха, Кустодієва та інших, не менш блискучих в історії мистецтва імен, давали всі підстави для захоплення і поклоніння. На підтвердження можна згадати й вітчизняний досвід Києва, Одеси та

Харкова останньої третини ХІХ — початку ХХ ст., коли саме українські митці, під впливом творчого досвіду «передвижників», стимулювали місцеву ініціативу у створенні мистецьких товариств, художніх музеїв, зародження професійної художньої критики.

І саме Товариство південно-російських художників в Одесі (1890 р.), Київське товариство художніх виставок (1893 р.) та Харківський гурток художників (1900 р.) змінили на краще духовну атмосферу цих, загалом не дуже яскравих у культурному сенсі, тодішніх міст російської імперії [1]. Адже їх широка культурно-освітня діяльність серед населення, контакти з митцями інших країн, обмінні експонування, участь у поліпшенні духовного стану міст через постійні влаштування місцевих костюмованих балів, читання публічних лекцій з питань мистецтва для населення, методична допомога в налагодженні мистецької освіти тощо стали способом висловлення приватної думки і світоглядних настанов, захисту творчих ідей та інтересів.

Подібним чином сьогодні формується й культурний простір наших мистецьких столиць, зрозуміло, з відповідною поправкою на час. «Відкрившись» достатньо помітним заходом (адже в 4-х залах галереї експонувалося 126 картин 91 художника), вона відразу привернула увагу небайдужих у художньому сенсі людей, оскільки в місті почало формуватися коло однодумців, сконцентрованих на образотворенні. Та й обласна спілка художників НСХУ теж являє поважний культурно-мистецький потенціал, щоправда, слабо організований стосовно експонентської діяльності. А її численні запрошення як місцевих, так і помітних митців з України стимулювало увагу до галереї як до центру мистецьких новинок.

Сьогодні «Євро-арт» експонує роботи українських художників, творчість яких уже вписана в історію вітчизняного мистецтва ХІХ-ХХ ст. Так, у першій її залі експонувалися полотна Карпа Трохименка, Онуфрія Бізюка, Олексія Шовкуненка, Миколи Глуценка, Михайла Сапатюка, Сергія Шишка, Золтана Шолтеса, Бориса Геруса, Антона Кашшая, Володимира Стрельнікова, Зінаїди Зацепіної, Георгія Петрова, Володимира Микити, Олександра Стремського, Івана Губського, Григорія Боні, Миколи Бортнікова, Володимира Харченка, Миколи Пашковського, Анатолія Іваненка та ін. Це — представники київської, львівської, кримської, одеської, харківської, закарпатської та рівненської художніх шкіл, чия мистецька спадщина зберігається в приватних світових зібраннях. За тематичним спрямуванням — це пейзажі, натюрморти, портрети та широкий вияв побутового жанру. Як зазначає куратор галереї Л. К. Костюк [2], головний напрям експонованих творів — акцентування уваги на сюжеті і деталях композиції. В сюжетних лініях переважають актуальні теми.

Друга зала — репрезентація художніх зразків Петра Стахеви́ча, Віктора Корецького, Владислава Стаховського, Федора Байкова, Якуба Малеева, Костянтина Вещилова, Ернеста Кондратовича, Володимира

Орловського, Євгена Камзолкіна, Івана Владимірова, Станіслава Жуковського, Антонія Кієрпала, Ерно Ерба, Вільгельма Вельтена, Федора Захарова, Івана Кисіля, Адальберта Борецького, Андрія Коцки, Віктора Зарецького, Юрія Герца, Федора Манайла, Андрія Павлюка, Йосипа Бокшая, Анатолія Шкурка, Валентини Цеткової, Василя Чегодара та ін. Різносторонньо представлений побутовий, портретний, пейзажний жанри, а також натюрморт, сільські, гірські та морські краєвиди. Переважають твори, що репрезентують класику східноєвропейського мистецтва в синтезі з українським образотворенням другої половини ХІХ — початку ХХ ст.

Третя зала галереї — експонування полотен відомого бельгійського художника Генрі Джозефі Пауельса (1903-1983 рр.), який увійшов в історію мистецтва ХХ ст. як майстер імпресіонізму. Тут зібрана лише частина, однак чи не найбільша, його спадщини, розпорошеної по приватних колекціях Європи, Австралії та США. Утім і вона (56 картин), експонована в певній послідовності (27 та 29 картин), викликала захоплення поціновувачів мистецтва. Адже демонструвався переважно пейзажний жанр, за яким можна повною мірою відзначити оригінальність створених митцем образів природи та специфіку архітектоніки композицій його натюрмортів [2].

У Четвертій залі галереї експонувалися художні зразки західноєвропейських майстрів образотворення ХІХ-ХХ ст. Це твори Мауріція Трейбоша, Жана Батіста Каміля Кору, Вільяма Оскара Енгстрома, Теодора Руссо, Яна Франса Саймонса, Томассіна Ренарда Дезіре, Харальда Хансена, Альберта Рігера, Фюлопа Шенеса, Кунфі Лайоша, Альфреда Теодора Джозефа Бастіана, Джорджа Янсена й інших митців, що презентують французьку, бельгійську, голландську, німецьку, іспанську, шведську школи живопису.

Тематичне спрямування експонованих робіт також достатньо широке: від романтичних тенденцій до реалізму й імпресіонізму. Щодо жанрового виявлення, представлено роботи, що репрезентують батальний, портретний, пейзажний, побутовий жанр та натюрморт, тобто всі ті жанри, що сформувалися і набули визнання саме в ХІХ ст. Найбільше захоплення, зі слів куратора галереї Л.К.Костюк, створення галереї викликало, поза сумнівом, у місцевих художників, адже останні мали не лише нагоду постійно переглядати високоартісне мистецтво в широкому сальдо його художнього виявлення, але й постійно мати перед собою мистецький еталон, художній зразок, який дає надзвичайно освіжаючий ефект. Та й професійні проблеми все таки доцільніше обговорювати у відповідній атмосфері галереї, ніж це робити у власних майстернях.

Зрозуміло, що тематичне наповнення експозиційних зал цієї установи постійно змінюється, як і повинно це відбуватися в подібних установах: додаються інші, нові полотна, розширюються форми її (галереї) діяльності, а відтак — збільшується кількість шанувальників.

А головне — збільшується художній потенціал цієї установи. І саме в такий спосіб галерея частково компенсує місту брак Художнього музею чи іншої установи, яка б здійснювала подібний вид діяльності.

Нині галерея є не лише місцем експонування мистецьких творів, але й центром професійного обговорення проблем розвитку образотворчого мистецтва, музичних презентацій; її колектив організує «Круглі столи» з питань обговорення творчості окремих митців, здійснює підготовку монотипій до Дня Конституції «Мальовничий український пейзаж», проведення майстер-класів зі створення петриківського розпису. Група волонтерів, краще сказати українською — ентузіастів, провела спільний проект з інформаційним порталом «Інфо-місто» до Дня всіх закоханих, тематичні екскурсії та публічні лекції для різних вікових груп і ще немало помітних на культурному обрії м. Рівне заходів.

У підтвердження, назвемо найяскравіші заходи, організовані її творчим складом упродовж року:

- виставка художніх полотен відомого українського митця Миколи Глуценка «Симфонія кольору» з нагоди 110 річниці від дня його народження та флеш-арт (30 листопада 2011 р.);
- презентація книги рівненського художника Анатолія Іваненка «Живые краски времени» (30 вересня 2011 р.);
- «Мистецька яфіна» (виставка полотен засновників закарпатської школи живопису Адальберта Ерделі та Йосипа Бокшая) (14 березня, 2012 р.);
- презентація творчого доробку «Подорож» музиканта Андрія Сачеви та поета Олександра Чекмарьова (6 квітня 2012 р.);
- «Загадка темпері» — ювілейна виставка художніх робіт Георгія Косміади, митця-педагога, громадського діяча, котрий певний час жив і працював у Рівному (31 січня 2012 р.);
- «...Та неоднаково мені»: інтерпретація поезії Т.Шевченка (виставка графіки лауреата Національної премії України ім. Т.Шевченка Євгена Безніска) (27 квітня 2012 р.);
- три експозиції творів рівненських художників (персональна виставка А.Іваненка «Біля старого дерева») (30 вересня 2011 р.), експозицій полотен місцевих митців до Дня художника (12 жовтня 2011 р.) та «Новорічно-Різдвяний вернісаж» (22 груд. 2011 р.);
- експонування зібрання картин бельгійського художника Генрі Джозефа Пауельса (7 червня, 2012 р.);
- «Сила тяжіння Миколи Пашковського» — персональна виставка з нагоди його 65-річчя (10 жовтня 2012 р.);
- публічні обговорення на тему «Проблеми розвитку художньої культури міста Рівного» (20.01.2012 р.);
- Спільний проект зі «Студентською республікою — 2012» — відвідання галереї та написання колективної картини студентами і членами громадських організацій міста (23.06.2012 р.);

- «12 історій про Українську Повстанську Армію» — художня транскрипція відомих подій у поліському краї та ін.

Усі ці заходи відбуваються, зазвичай, з широким їх обговоренням, мають певний громадський резонанс і беззаперечний культурний ефект та поступово знімають із нашого міста його якісну характеристику — «провінційне».

Серед інших помітних ініціатив творчого колективу галереї, відзначених також високим громадським забарвленням — стимулювання місцевих органів влади до ухвалення Положення про міську мистецьку премію ім. Георгія Косміади (митця, котрий немало часу жив і працював у Рівному; сформував помітне творче середовище та залишив понад 5.000 художніх полотен, значна частина з яких передана на Рівненщину його дочкою Н. Г. Саннов-Косміади), підготовка публікації «Кобзаря» Т.Шевченка з ілюстраціями «Шевченкіани» Заслуженого діяча мистецтв України Євгена Безніска, переведення сільського музею скульптора Теодозії Бриж (вихідця з Рівненщини, митця з європейським ім'ям, колишньої дружини Є.Безніска, чий меморіальний музей (наскільки це можливо в умовах поліського села) створено свого часу на Рівненщині, а у Львові збережено творчу майстерню, де відтворено її робоче місце, зберігаються окремі мистецькі зразки) на баланс обласного бюджету та ін.Тож відзначення її культурологічної діяльності у відкритому X загальноміському рейтингу популярності «Гордість міста» в номінації «Кращий представник культури та мистецтва» є цілком заслуженим підсумком понад річної роботи колективу.

Зважаючи на свій достатньо високий рейтинг у культурному середовищі волинського краю, саме галерея могла б стати ініціатором заснування професійного художнього часопису і таким чином пропагувати мистецьку ініціативу та національну культурну спадщину. Доречно б, на нашу думку, підготувати й каталог наявних мистецьких творів та творів, виконаних у різний час місцевими митцями (й не лише з образотворення, але й графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва тощо (повний каталог першого голови обласного відділення Національної спілки художників України К.М.Литвина нами оприлюднено у монографічній розвідці [3], на яку вже неодноразово подано посилання в тексті книги). Не говорючи вже про величезний пласт справді художніх зразків зі сфери художнього декоративно-ужиткового аматорства, який поступово зникає з культурного обр'ю Рівненщини й осідає в приватних колекціях зарубіжжя), оформлений за відповідними стандартами каталогу, що надало б певного наукового значення цій структурі, сприяло б унесенню її до поважних мистецьких центрів, які, крім суто експонатської діяльності, здійснюють й широку просвітницьку й науково-дослідну роботу, що стимулювало б подальший розвиток регіональної культурної практики. Тож можливо у XXI ст. українці, урешті-решт, спростують класичну тезу про те, що історія ще нікого і нічому не навчила!

Зрозуміло, що все вищенаведене стосовно діяльності «Євро-Арту» передбачає не лише виявлення нашого захоплення, схвалення та інших подібних емоційних характеристик, але й підтримку, і значною мірою — організаційно-фінансову, що має безліч векторів свого виявлення. І міська влада та місцева громада мають звернути на галерею свою прискіпливу увагу, адже ця структура певною мірою компенсує брак у нашому місті Художнього музею, а отже, повноцінної як експонатської діяльності, так і центру накопичення творів мистецтва для прийдешніх поколінь. Оскільки і сьогодні, і в минулому ХХ ст. створюються чи було створено немало пам'яток художньої культури, вартих залишитися в людській пам'яті. І Рівненщина не є винятком у цьому плані.

Підсумовуючи, наголосимо. Нині ми поступово наближаємося до так званого інформаційного суспільства, в якому принципове значення має той факт, що інформація стає важливим чинником оптимізації розвитку цього суспільства, підвищення рівня його стабільності, добробуту. Інформаційну природу, по суті, мають й багатогранна система соціальної пам'яті та велична піраміда культури, які забезпечують неперервність життя людства.

Список літератури

1. Жаборюк А.А. Український живопис останньої третини ХІХ — початку ХХ століття / А.А.Жаборюк. — К.: Либідь, 1990.
2. Документи для участі у конкурсі X Загальнономіського рейтингу популярності «Гордість міста» у номінації «Кращий колектив культури і мистецтва». — Рівне, 2012. — 118 с.: Рукопис // Приватний архів Рівненської галереї європейського живопису «Євро-арт».
3. Виткалов С.В. Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: моногр. / Сергій Виткалов. — Рівне: ППДМ, 2012. — 416 с., іл.
4. Барабанов Е. Искусство на рынке или рынок искусства? / Евгений Барабанов // Художественный журнал. № 46. Адрес статьи: <http://xz.gif.Ru/numbers/46/rynok/2002>.

Надійшла до редколегії 12.11.2013 р.